

JUDITH VON HALLE

De Johannes-individualiteit

Nog niet eerder ontsloten aspecten
over de spirituele missie en
de persoonlijke ontwikkelingsweg

cichorei

Door de auteur geredigeerde opname van een dubbele voordracht op de Michaëlviering van 28 september 2013 in de Schreinerei aan de Blumenweg in Dornach. De spreekstijl is hierbij aangehouden. Op onderdelen is de betiteling aangebracht door de uitgever.

Over de afbeelding op het omslag: Ludwig Tieck, die Novalis in 1799 voor het eerst ontmoette, beschreef het uiterlijk van Novalis:

'De contour en de uitdrukking van zijn gezicht lijken heel erg op die van de evangelist Johannes, zoals wij die zien op de afbeelding van A. Dührer ...'

Voorwoord bij de derde druk van *Novalis' Schriften*. Uitgegeven door F. Schlegel en L. Tieck in Berlijn 1815.

Halle, Judith von

De Johannes-individualiteit ; nog niet eerder ontsloten aspecten over de spirituele missie en de persoonlijke ontwikkelingsweg – Amsterdam: Cichorei

ISBN 978 94 91748 70 7

Vertaling: Kitty Steinbuch

De vertaling is gebaseerd op de eerste druk van de Duitse uitgave, verschenen in 2017

Layout en zetwerk: Jaap Verheij

Omslagafbeelding: Detail van het schilderij 'De vier apostelen' van Albrecht Dürer

Oorspronkelijke titel: *De Johannes-individualiteit*

© 2017 Verlag für Anthroposophie, Dornach

Nederlandse rechten: Uitgeverij Cichorei, Van Beuningplein 15-2,

1051 VS Amsterdam 2017

www.uitgeverijcichorei.nl

Deze uitgave kwam tot stand met financiële ondersteuning van het Boekenfonds Judith von Halle, onder fonds 2228 bij de Iona Stichting te Amsterdam.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the publisher.

BIJDAGEN TOT INZICHT
IN HET CHRISTUSGEBEUREN
DEEL XII

INHOUD

EERSTE DEEL

OVER DE SPIRITUELE MISSIE

VAN DE JOHANNES-INDIVIDUALITEIT 9

Kaïn- en Abelstroom verenigd in een individualiteit – een en dezelfde individualiteit in de Kaïn- *en* Abellijn 13

Was Lazarus ‘werkelijk’ (niet) dood? 19

De betekenis van het ‘fantom van het fysieke lichaam’ – een fysiek lichaam, geen etherlichaam 33

Wie is getuige van het Licht, ‘dat alle mensen verlicht’? 39

Het negenledige wezen van Lazarus-Johannes – oerbeeld van de toekomstige mens 46

Vanwaar verkrijgt Lazarus-Johannes, de leerling die de liefde van de Heer ervaaarde, zijn fysieke lichaam? 51

De hogere wezensdelen van de Doper en de verheerlijking van Christus 57

‘Geestesmens’ – vadergoddelijke krachten 67

‘Kleine atman’ en ‘groot fantoom’ 71

De ‘geestesmens’ – de Scheppergeest en zijn offer 75

TWEEDE DEEL

OVER DE PERSOONLIJKE ONTWIKKELINGSWEG
VAN DE JOHANNES-INDIVIDUALITEIT 86

- Individualiteit en persoonlijkheid en hun specifieke
opgave 87
- De duurzame verbinding van Kaïn- en Abelstroom als
'persoonlijke' missie 94
- De unieke smart van de Doper-individualiteit 105
- De toenadering van de Doper-ziel aan de Kaïn-wereld
sinds het Christus-gebeuren 112
- De Doper-individualiteit in de persoonlijkheid van
Rafaël 119
- De Doper-individualiteit in de persoonlijkheid van
Friedrich von Hardenberg 129
- De Doper-individualiteit nu en in de toekomst – een
voorblick 155
- Aantekeningen 165
- Publicaties van Judith von Halle 169
- Over de auteur 172

EERSTE DEEL
OVER DE SPIRITUELE MISSIE
VAN DE JOHANNES-INDIVIDUALITEIT

Beste aanwezigen,

Op deze vooravond van het Michaëlfeest willen wij ons wijden aan een thema dat past bij de inwijding van onze ledengroep, de *Lazarus-Johannes-Zweig*, die morgen zal plaatsvinden. Het betreft namelijk enkele tot nu toe niet eerder ontsloten aspecten van de spirituele missie en de persoonlijke ontwikkelingsweg van de Johannes-individualiteit.

Als we de occulte verhoudingen in aanmerking nemen is het immers helemaal niet meer de vooravond van de Michaëlsdag, maar het begin van de feestdag van Michaël. Op een Michaëlfeest hoef je niet per se over het Michaëlwezen te spreken om op zijn helpende begeleiding te kunnen rekenen. Om op zo'n dag op een waardige manier Michaël te gedenken, dat wil zeggen niet met lege handen voor hem te staan, maar hem iets tegemoet te dragen, is het – geloof ik – helemaal in zijn lijn om in de kring van een gemeenschap bijeen te zijn waar de wil is om actief antroposofisch aan het werk te gaan, een kring die de moed heeft om in gemeenschap vereend een antroposofische beschouwing aan te gaan; en in deze zin wil ik daarom proberen om hier een uiteenzetting te geven over de Johannes-individualiteit. Want ook dit wezen waaraan Rudolf Steiner zijn laatste voordracht wijdde op de vooravond van het Michaëlfeest in september 1924, is in onze tijd een Michaëlsche geestesdienaar. Het hoort tot de specifieke karakteristiek van de Michaël-impuls, dat een geesteswetenschappelijke uiteenzetting alleen van waarde

kan zijn, wanneer u die opneemt, meedraagt en door uw actieve deelname meebeweegt. Een actieve deelname is in feite nodig omdat het anders uiteraard helemaal niet te doen is wanneer je vanuit de antroposofie tot een dieper begrip wilt komen voor de Johannes-individualiteit. Daarom moet ik er ook vooraf opmerkzaam op maken dat er voor een volledig begrip van de volgende uiteenzettingen wel het een en ander aan antroposofische grondbegrippen wordt verondersteld, en ook fundamentele kennis met betrekking tot datgene wat er over het Johannes-wezen vanuit het antroposofisch onderzoek al eerder is gezegd. Daar willen we op bouwen, want we willen niet het gezegde steeds herhalen, maar daarop verder bouwen.

De voordracht zal in twee delen worden gesplitst. Het tweede deel zal gewijd zijn aan een beschouwing over de persoonlijke ontwikkelingsweg van de Johannes-individualiteit. Op grond van de bijzondere bovenpersoonlijke opgave van dit wezen wordt hieraan in het algemeen niet al te veel aandacht geschonken. In vergelijking daarmee kan het eerste deel van de voordracht waarmee ik nu begin, wat prozaïsch of zelfs analytisch lijken. Maar ik denk dat het van essentieel belang is voor een beter begrip van deze individualiteit dat we dit toch wat analytisch-nuchtere deel eerst bespreken.

Kaïn- en Abelstroom verenigd in een individualiteit – een en dezelfde individualiteit in de Kaïn- en Abellijn

Het is aan Rudolf Steiner te danken dat er inzichten zijn over het mysterie van de Johannes-individualiteit. Hij is ermee begonnen om het mysterie van deze individualiteit te onthullen – gedurende alle jaren dat hij antroposofisch bezig was.

Vooraf wanneer wij uitgaan van de laatste toespraak van Rudolf Steiner, dan moeten we ons toch afvragen: is het eigenlijk terecht om te spreken van *de* individualiteit van Johannes? Gaat het eigenlijk om *één* individualiteit? Wellicht hebt u zich die vraag al weleens eerder gesteld bij het lezen van de laatste toespraak van Rudolf Steiner. Deze was gewijd aan de Johannes-individualiteit – deze allerlaatste mededeling van Rudolf Steiner in het kader van een voordracht. Sinds deze toespraak weten we dat het wezen van de schrijver van het Johannes-evangelie niet alleen – zoals tot dan toe werd aangenomen – in de zogenoemde Kaïn-lijn heeft gestaan, maar ook in de abelitische stroom, zodat we eigenlijk *twee* wezens hebben, die door hun verschillende belichamingen in de loop van de tijd steeds weer op aarde verschijnen. Twee wezens – de vertegenwoordiger van de Kaïn-stroom en de vertegenwoordiger van de Abel-stroom –, die op dat ene historische moment op het keerpunt der tijden tot *een* wezen samensmelten, namelijk tot Lazarus-Johannes, de schrijver van het Johannes-evangelie en van de Apocalyps, tot de ‘leerling die de liefde van de Heer ervaarde’.

Het moet ons duidelijk zijn met wie wij steeds te maken hebben. Het ene wezen, geweven uit de geestelijke delen van de beide vertegenwoordigers van twee mensheidsstromen, de uit de dood opgewekte Lazarus, die Rudolf Steiner aangaf als Lazarus-Johannes en die wij ook Johannes de evangelist noemen. Om diens buitengewone individualiteit ging het zojuist. En het is ook deze Johannes de evangelist die de Apocalyps heeft geschreven.

Op het keerpunt der tijden hebben we nu dus enerzijds de vertegenwoordiger van de Abel-stroom, Johannes de Doper, en anderzijds de rijke jongeling, die aan de Heer vraagt hoe hij het eeuwige leven kan verwerven. We kunnen hem ook de 'oude' Lazarus noemen – in de zin van degene die eerst door de dood heen moest gaan. Op het keerpunt der tijden komen deze beide individualiteiten op een heel buitengewone manier samen, om samen het zogenoemde nieuwe Lazarus-Johannes-wezen te vormen.

We moeten dus in ieder geval constateren dat er eerst *twee* individualiteiten zijn die eigenlijk heel verschillend zijn en die uit de verschillende geestelijke stromen komen: Johannes de Doper en Lazarus, de rijke jongeling. Over Lazarus wordt in de synoptische evangeliën gezegd, overigens zonder zijn naam te noemen, dat hij moet achterlaten wat hij heeft om iets nieuws te verwerven. – Hieraan wil ik toevoegen dat er zeker mensen zijn die betwijfelen of zelfs ontkennen dat het bij de 'oude' Lazarus, de Lazarus van Bethanië, dus de broer van Martha en Maria Magdalena, gaat om de zogehe-

ten rijke jongeling, dat het om een en dezelfde persoon gaat. Voor degene voor wie het niet door een directe innerlijke beschouwing duidelijk is, kan het betreffende citaat in het Marcus-evangelie een aanwijzing zijn voor de juistheid van deze uitspraak van Rudolf Steiner. Daarin wordt beschreven hoe Christus Jezus, nadat de rijke jongeling hem had verzekerd dat hij Gods geboden ‘*van [...] jeugd af*’ had onderhouden, de rijke jongeling aankeek en hem ‘*lief*’ kreeg (Mc. 10:20-21). Een formulering die daar erg op lijkt kennen we alleen nog uit het Johannes-evangelie, en wel – nog voordat er over Johannes, de evangelist, wordt gezegd dat hij ‘de leerling was dien de Heer liefhad’ – op een bijzondere plek, namelijk in het hoofdstuk over de opwekking van *Lazarus*. Daar staat in hoofdstuk 11, vers 5, waar het gaat om de ziekte en de dood van Lazarus: ‘*Jezus had Martha en haar zuster en Lazarus in zijn liefde opgenomen.*’ Afgezien van de apostel en evangelist Johannes (zie bijvoorbeeld Joh. 13:23: ‘*Er lag een van zijn leerlingen mee aan, rustend in de schoot van Jezus, hij die Jezus’ liefde heeft ervaren*’) komt dit attribueert bij geen enkele mannelijke leerling of begeleider van de Heer voor – met uitzondering van *Lazarus* van Bethanië, die inderdaad de rijke jongeling was, net als bijvoorbeeld zijn zuster Maria, die een groot landgoed bezat in Magdala aan het meer van Genezareth. Dat zowel de apostel en evangelist Johannes alsook *Lazarus* van Bethanië de liefde van de Heer heeft ervaren, wordt begrijpelijk als je beseft dat de wezensdelenconfiguratie van Johannes de evangelist onder andere is geweven uit de geestelijke wezensdelen van *Lazarus* van

Bethanië, die ten behoeve van dit hoge doel tevoren door de fysieke dood moest gaan. En wanneer nu het verhaal van de rijke jongeling in het Marcus-evangelie wordt voorzien van de opmerking dat Christus Jezus deze mens *'lief kreeg'*, dan is dat geen toeval. De 'rijke jongeling' uit de synoptische evangeliën en de rijke jongeling uit het Johannes-evangelie die ik de 'oude' Lazarus heb genoemd tegenover de 'nieuwe' Lazarus-Johannes, namelijk Johannes de evangelist, die op het moment van het opwekkingsgebeuren naar voren komt als de 'leerling die de liefde van de Heer ervaarde', deze twee rijke jongelingen zijn een en dezelfde persoon, namelijk Lazarus van Bethanië, die ziek werd, stierf en uit de dood is opgewekt.

Maar gaan we nu terug naar de laatste voordracht van Rudolf Steiner, wat helaas een fragment is gebleven omdat Rudolf Steiner om gezondheidsredenen er niet meer toe kwam om nadere toelichtingen te geven over de ontdekking waarover hij toen voor het eerst iets vertelde; namelijk de ontdekking dat Lazarus van Bethanië, de vertegenwoordiger van de Kaïn-stroom, niet de enige is die met het wezen van Lazarus-Johannes, dus van de evangelist Johannes, in een causaal verband staat, maar dat ook Johannes de Doper, de vertegenwoordiger van de Abel-stroom, deel had aan het tevoorschijn komen van de evangelist Johannes, en wel een even groot aandeel. Er treedt dus in de incarnatiereeks van de Abel-zoon een belichaming bij, namelijk die van 'Lazarus-Johannes', als de leer-

ling die de liefde van de Heer ervaarde. Rudolf Steiner had de incarnatiereeks van de Doper-individualiteit tot aan het tijdstip van de laatste voordracht aangegeven in de volgende hoofdbelichamingen:

*Elias – Johannes de Doper – Rafaël – Novalis.*¹

Maar nu zag de incarnatiereeks er als volgt uit:

*Elias – Johannes de Doper – Lazarus-Johannes
(Johannes de evangelist) – Rafaël – Novalis.*

De incarnatiereeks voor de Kaïn-zoon werd door Rudolf Steiner op de volgende manier aangegeven:

*Hiram – Lazarus-Johannes (Johannes de evangelist)
– Christian Rosenkreutz – Saint Germain.*

Tussen de Hiram-incarnatie en de Lazarus-Johannes-incarnatie moeten we nog een naam toevoegen die ook is af te leiden uit de laatste toespraak van Rudolf Steiner, namelijk de naam Lazarus. Lazarus, de rijke jongeling, is daarmee zogezegd het pendant van Johannes de Doper. Beiden zijn op het keerpunt der tijden belichaamd in de directe omgeving van Jezus Christus, zodat de incarnatiereeks van de Kaïn-representant er strikt genomen als volgt uitziet:

*Hiram – Lazarus van Bethanië (de rijke jongeling) –
Lazarus-Johannes (Johannes de evangelist) – Christian
Rosenkreutz – Saint Germain.*

Gelukkig is het fundamentele principe dat het raadsel kan oplossen van het hierbij in twee verschillende karmische biografieën op één punt van hun ontwikkeling opduikende één en hetzelfde wezen, overgeleverd ondanks de afgebro-

ken laatste voordracht van Rudolf Steiner en wel door de behandelende artsen en door Marie Steiner.² Bijgevolg is de – je mag wellicht zelfs zeggen – ‘schepping’ van Lazarus-Johannes, van de evangelist Johannes, pas mogelijk geworden door de verbinding van de verschillende wezensdelen van de ‘oude’ Lazarus, dus van de rijke jongeling, met die van Johannes de Doper. Deze samenvoeging van Kaïn- en Abel-stroom in één wezen, tot één wezen, geeft het centrale mysteriegebeuren van de zogeheten opwekking van Lazarus weer, waarover Johannes de evangelist ons bericht. Als enige van de evangelisten verhaalt hij van dit verbaazingwekkende gebeuren en eigenlijk bericht hij daarmee over zijn eigen ‘geboorte’.

Voor deze geboorte was het noodzakelijk dat zowel de representant van de Abel-stroom alsook de representant van de Kaïn-stroom hun huidige leven, waar ze in hun hogere ontwikkeling en ten gunste van de mensheidsontwikkeling in zekere zin niet verder komen, niet verder konden werken, opgaven en doodgingen. Deze beide representanten waren op het keerpunt der tijden zoals gezegd: Lazarus van Bethanië en Johannes de Doper. Uit hun verbintenis na de dood ontstond dan in de opwekkings-initiatie door de werking van Christus ‘Lazarus-Johannes’, de leerling die de liefde van de Heer ervaarde.

Uit de verklaringen van Rudolf Steiner volgt dat in dit initiatiemoment het wezen van Johannes de Doper de

hogere geestelijke wezensdelen schonk ten behoeve van het ontstaan van deze leerling die de liefde van de Heer ervaarde. Deze wezensdelen zullen door de gewone mens pas verkregen kunnen worden in de loop van zijn toekomstige ontwikkeling: bewustzijnsziel, geestzelf (manas), levensgeest (buddhi) en geestemens (atman); en Lazarus gaf van zijn kant daarvoor: astraallichaam, gewaarwordingsziel en verstands- of gemoedsziel. (Wat de redenen kunnen zijn voor het beschikbaar stellen van deze wezensdelen, is beschreven in mijn boek over het mysterie van Lazarus en de drie Johannesfiguren.³ Daar zullen we nu niet verder op ingaan.)

In de overgeleverde berichten klinkt het dat Rudolf Steiner gesproken heeft van een *negenledig* wezen, die dus in de gestalte van de ‘nieuwe’ Lazarus-Johannes leefde. Maar als je de zojuist vermelde wezensdelen optelt, kom je niet op negen maar op zeven wezensdelen. Je kunt ook direct begrijpen waarom: natuurlijk had deze Lazarus-Johannes, de latere Johannes de evangelist, ook een etherlichaam en een fysiek lichaam, waarmee we op negen wezensdelen komen. De grote vraag is nu: waar komen die vandaan?

Was Lazarus ‘werkelijk’ (niet) dood?

Het ligt voor de hand om te denken dat het nieuwe wezen van de evangelist het oude etherlichaam en het oude fysieke

lichaam kreeg van de ‘oude’ Lazarus van Bethanië. De term ‘opwekking’ geeft daar ook aanleiding toe. Onder antroposofen is deze verklaring geliefd door de uitspraken van Rudolf Steiner dat Lazarus een drie dagen durende inwijdingslaap zou hebben doorgemaakt zoals in de oude voorchristelijke initiatie gebruikelijk was. Dit zou aannemelijk maken waarom fysiek lichaam en etherlichaam behouden zouden zijn.

Jammer genoeg wordt daarbij een andere, namelijk tegenovergestelde uitspraak van Rudolf Steiner uit zijn boek *Het christendom als mystiek feit* genegeerd. Daar staat dat Lazarus ‘*werkelijk dood*’ was.⁴ Dat men deze uitspraak links laat liggen, is wel te begrijpen omdat men zich anders gedwongen zou moeten voelen om ofwel de nadere omstandigheden van dit mysterie grondig te onderzoeken door eigen geesteswetenschappelijk onderzoek ofwel Rudolf Steiner eenvoudig een tegenspraak toe te schrijven; maar die uitspraak te negeren verandert niets aan de daardoor ontstane vraag.

In mijn boek heb ik juist deze vraag opgepakt en verder uitgezocht. Een van mijn fundamentele uitspraken is dat ik op grond van de daarbij uitgewerkte motieven aangeef dat Lazarus, de ‘oude’ Lazarus van Bethanië, aan de nieuwe leerling noch zijn etherlichaam noch zijn fysieke lichaam heeft gegeven – om de eenvoudige reden dat Lazarus op het moment van de ‘opwekking’, zoals het Johannes-evangelie getuigt, reeds gestorven was.